

Atombomber, litteratur og kulturforskelle

Den pakistanske forfatteren, Kamila Shamsie, modtog i april 2010 ALOA-prisen – den danske, såkaldt *varme litteraturpris* – som hvert år overrækkes til en forfatter fra 3. Verden. Cultures mødte forfatteren til en samtale om hendes seneste bog, hendes opfattelse af begrebet hjem og hendes forhold til hjemlandet Pakistan.

Interview af Ivan Rod

Kamila Shamsie kunne med *Brændte skygger* meget vel gå hen og blive det næste store navn på den globale litteraturscene. Den grænseoverskridende / alle-steds-hjemme-hørende forfatter, der nok er født i Pakistan, men i dag snarere er englænder, selv om hun også arbejder i USA, er på mange måder som en anden Chimamanda Ngozi Adichie. Hun er en litterær begavelse, har skrevet en række romaner forud for denne nye øjenåbner og tegner pludselig til at få et verdensgennembrud med den episke fortælling, hvis handling udspiller sig på flere kontinenter. (Romanen er som en pendant til En halv gul sol af Adichie). Selv er Kamila Shamsie født på ét kontinent, bosiddende på et andet og i besiddelse af et job på et tredje.

Kamila Shamsie modtog ALOA-prisen for *Brændte skygger* – en fortælling om to kvinders venskab og skæbneløsskabet mellem deres familier. Handlingen i *Brændte skygger* spænder fra atombombernes hærgen af Japan i 1945, over Indiens og Pakistans blodige kamp for selvstændighed og siden splittelse sidst i 1940'erne til Afghanistan's dobbelte tragedie i 1982-83 og 2001-02.

Det var altså en forfatter med interesse for blodige del af historien, Cultures mødte på det danske forlags kontor i København. Men hvorfor var hun så interesseret i atombomberne over Japan?

“Jeg havde simpelthen lyst til at skrive om Nagasaki,” svarer hun. “Men da jeg

startede på *Brændte skygger*, anede jeg ikke, hvordan jeg skulle få en roman ud af min interesse for Nagasaki. Men så læste jeg John Herseys bog om Hiroshima og blev så fascineret af hans møde med tyskerne i Japan i 1945. Tyskerne blev der, da alle andre europæere forlod landet. Dét, synes jeg, var interessant.”

“Men derfra og til at finde en antydning af en storyline i den fortælling, jeg selv var begyndt på, var der langt. Det er svært at forklare, hvad det er for en proces, man begiver sig ud i, når man skriver bøger. Det tætteste jeg kan komme en forklaring er, at børn leger, at de skriver; forfattere er bare ikke blevet voksne. Jeg legede i lang tid, at jeg var ved at skrive, men jeg vidste ikke, hvad det var, jeg var i gang med at skrive. Jeg vidste bare, at jeg var interesseret i forbindelsen mellem Japan og Europa. Og at jeg især var interesseret i den interaktion, der havde været mellem tyskerne og japanerne. Det var en gåde for mig, at folk fra så forskellige kulturer havde kunnet leve sammen.”

Har du selv været i Japan?

“Aldrig. Det var heller ikke nødvendigt for at skrive bogen. Jeg kunne alligevel ikke opleve Japan, som det var, før atombomberne faldt over Hiroshima og Nagasaki. Jeg ved, at Japan ser anderledes ud i dag end den gang. Og at landet i enhver forstand har skiftet karakter.”

“Ikke dermed sagt, at jeg ikke har haft et ønske om at komme til Japan, for det har jeg. Men da jeg fandt ud af, hvor svært det er for en pakistaner bare at få turistvisum til Japan, opgav jeg. Ansøgningsprocessen er så kompleks og langstrakt, at den alene indikerer, at japanerne ikke er interesseret i pakistanske turister.”

Kamila Shamsie bor i London, men hun voksede op i Karachi i Pakistan, boede der de første atten år af sit liv og har stadig den dag i dag pakistansk pas.

Det var i Karachi drømmen om at blive forfatter meldte sig...

“Drømmen om at blive forfatter har jeg haft så længe, jeg kan huske. Fra jeg var helt lille. Jeg kan for eksempel huske, at vores hund døde, da jeg var 11 år, og at jeg bare ville skrive om den.”

“I min mors familie var der en del forfattere, så æblet faldt ikke så langt fra stammen.”

“Da jeg var 18 år, kom jeg ind på universitetet. Og snart var jeg i gang med Creative writing. Jeg skrev en novelle, som jeg gjorde til en roman, der blev antaget. Og pludselig var jeg ikke bare studerende, men også forfatter.”

“Jeg skrev konstant, hvor som helst og var i det hele taget mobil. Og netop dét skulle vise sig at blive vigtigt, da jeg siden over en årrække boede i Karachi seks måneder om året, i London nogle måneder og i USA nogle måneder, hvor jeg underviste. I en periode boede jeg så at sige på tre kontinenter. Men de sidste to-tre år, har jeg alene boet i London.”

Hvordan bar du dig ad med at kapere de kulturforskelle, som de tre kontinenter repræsenterer?

“Jeg tror, at folk tror, at forskellene mellem de tre kontinenter er større end de reelt er. Min mor gik i sin tid på kostskole i England og havde venner der. Min far havde familie, der boede i Tyskland. Så selv om jeg voksede op i Pakistan, havde familien meget at gøre med både England og Tyskland. Og når man som barn rejser meget, bliver man ikke forundret eller chokeret over forskellene. Man vænner sig til dem. Og selvfølgelig er der forskelle, men de er ikke så dramatiske, som man skulle tro.”

Hvad er for dig et hjem?

“Jeg har aldrig forstået, hvorfor folk siger, at hjem er ét sted. For mig er hjem en strand i Karachi og en have i London. Jeg har let ved at tilpasse mig, uanset hvor i verden jeg er, og det skyldes måske, at jeg er en urban person og let kan tilpasse mig en storby - om det så er London eller Karachi. Jeg har ingen forbindelse med andet i England end netop London. Og ingen forbindelse med andet i Pakistan end netop Karachi.”

“Mine forældre bor stadig i Karachi, så jeg er den eneste, der stadig rejser. Jeg rejser og har mange familiemedlemmer rundt om i verden. Jeg har en kusine i København, jeg har familie i Frankrig og Canada, i Tyskland og England. Mange i min familie er altså flyttet.”

“Indenfor de første 18 år, flyttede mine forældre selv meget – om end bare indenfor en radius af et begrænset antal kilometer i Pakistan. Først i mit voksne liv er rejserne blevet lange og omfattende.”

“Helt grundlæggende har jeg dog til stadighed haft en stærk følelse af at have min rødder solidt plantet... Jeg føler, at jeg har en stærk forbindelse til nogle steder i verden. Og at jeg, uanset, hvor jeg tager hen, tager stederne med mig. De er en del af mig, og jeg ville helt sikker være et andet menneske, hvis jeg ikke havde de bånd til de steder.”

Føler du en særlig loyalitet overfor Pakistan?

“Loyalitet til en nation er ikke en naturlig ting. En af hovedkaraktererne i min bog føler ingen loyalitet til en nation. Hun synes, man skal lære sproget i det land, hvor man befinder sig. Og hun ville aldrig acceptere idéen, at én nation er hævet over andre, fordi man er født og vokset op der. Sådan har jeg det selv.”

“Den side af mig, som er bundet til Pakistan er nærværende i mig. Men det er den anden side, som ikke føler sig patriotisk overfor en nation frem for en anden, også. Man kan føle sig knyttet til andre mennesker på mange niveauer. Det er ikke kun nationen, men også familien, vennerne, lokalsamfundet, ligesindede, man kan føle

sig knyttet til. Kun hvis grupper definerer sig selv som i opposition til andre grupper, opstår der et problem. Det er for eksempel problematisk, hvis pakistanere kun ser sig selv som i opposition til indere. For det låser adfærden og blokerer udsynet.”

“Jeg voksede op i Pakistan i 80'erne, hvor inderne var fjenden. Alle talte om inderne og deres påhit om dette eller hint. Men bogstaveligt talt var en stor del af min familie indere. Derfor kunne jeg heller ikke helt forstå, hvordan de kunne være min familie og samtidig være fjender af familien. Jeg kunne simpelthen ikke rumme de to samtidige forståelser.”

“Fjendskabet har da også altid været af en noget sammensat karakter, for vel har folk i Pakistan helt generelt været imod Indien, men de har samtidig misundt Indien en masse – for eksempel filmindustrien.”

“I dag er situationen en anden. Der er sket meget over kort tid. Mange i Pakistan er ikke længere fjendtligt indstillet overfor inderne. For mange er delingen sidst i 90'erne simpelthen blevet en fjern og næsten uvirkelig begivenhed.”

Er det godt eller skidt?

“Det er svært at sige, om det er godt eller skidt, at man glemmer, hvad der er sket i historien. Men det er helt sikkert skidt, hvis man bruger erindringen eller historien til at opretholde et had. Der må komme et punkt, hvorfra man rykker fremad.”

“I Pakistan har man altid forsøgt at nedtone egne uhyrligheder, når man talte om delingen. Men forudsætningen for reelt at komme fremad er, at man husker, hvad man selv gjorde forkert og bliver opmærksom på, hvilke uheldige træk man selv har tillagt sig over tid. Først når man er opmærksom på det, kan man stoppe op og sige: Dét her kollektive had til inderne må ophøre!”

ot. Men det interessante er, at dem, der var imod delingen, ikke var religiøse. Delingen førte ganske vist til en stat for muslimer og en for hinduer. Men dem, der traf beslutningen, var ikke islamister, men forskellige grupperinger af muslimer. Da briterne forlod subkontinentet, var der bare en gruppe, der blev marginaliseret, og de måtte slås for at få en ramme, indenfor hvilken de kunne blive majoritet. Det var den ramme, som opstod ud af delingen. Delingen handlede ikke om én religion overfor en anden, men slet og ret om at få en ramme indenfor hvilken, man ikke blev marginaliseret.”

“I 1946 – året før delingen – var der stærke kræfter, der arbejdede imod en deling, men for en model med tre selvstyremråder. Det ville Nehru bare ikke acceptere, og derfor kom delingen i 1947.”

“Før delingen boede en stor del af min familie i Indien, men mange af dem valgte at flytte til det, der nu er Pakistan. Andre valgte at blive i Indien.”

Forstår din familie i henholdsvis Pakistan og Indien din livsform – delt som den er mellem tre kontinenter?

“De forstår min livsform. At forstå hvad det vil sige at rejse mellem tre kontinenter, kan ingen forstå, som ikke har prøvet det. Men det at flytte meget rundt, det kan de fleste forstå, og den forståelse har intet med nationalitet at gøre. Der er nogle, der synes, jeg er heldig, at jeg kan rejse så meget. Der er andre, der synes, det må være forfærdeligt konstant at skulle bryde op.”

Fortæl om processen med din nye roman...

“Når jeg skriver en roman, ved jeg aldrig, hvad den skal handle om. Sådan var det også med Brændte skygger. Jeg anede ikke, hvad den skulle handle om. Men jeg så nogle mønstre og fulgte dem - uanset, at jeg selv befandt mig i mørke. Det var som at klatre op af et reb uden at vide, hvor det førte hen. I sidste ende kom jeg op i lyset. Og da jeg nåede til det sidste punktum, var jeg selv overrasket. Jeg troede, at der skulle have været et par kapitler mere, men pludselig kunne jeg mærke, at jeg var nået til vejs ende. Det var så forfærdeligt, for jeg havde lyst til at fortsætte processen. Men samtidig kunne jeg mærke, at det ikke gav mening at fortsætte.”

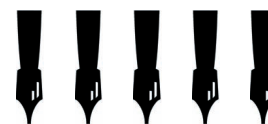
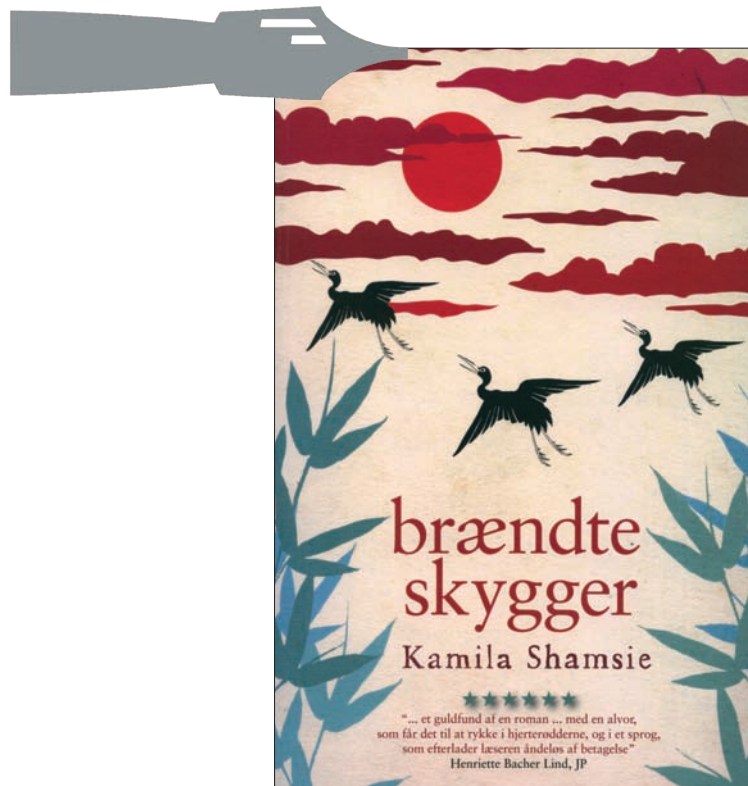
Kan man tale om et gennemgående tema i dine romaner?

“Forbindelsen mellem alle de romaner, jeg har skrevet er, at de følger nogle mennesker, som befinder sig i en kompleks, faktisk, historisk begivenhed, der får betydning for deres liv. Når man vokser op et sted som Pakistan, er man klar over, at der til enhver tid kan ske noget politisk, som er større end en selv. Det kan være, der opstår en krig. Der har været masser af ballade i Karachi, og derfor er jeg nødt til at koble faktiske begivenheder på min historie, for de siger noget om eksempelvis den frygt, der har præget folk på et givet tidspunkt.”

“Italo Calvino skriver i De usynlige byer, at der er to måder at gennemleve det inferno, som hverdagen byder på. Den ene er at blive en del af infernoet, den anden er at gøre sig selv i stand til at spotte symptomerne på det kommende inferno og gøre sig selv i stand til at afskærme sig fra det.”

“Jeg elsker Karachi, selv om det er en by i evig tumult. For uanset hvad, er der altid noget smukt at hæfte sig ved i byen. Den er ødelagt og præget af vold, men den er også andet og meget mere end det. Der er en ekstraordinær gnist, der har overlevet volden og ødelæggelsen. Folk kommer videre, fordi de har en livsglæde og humoristisk distance. Derfor er det en by med muligheder. Det er den by i Pakistan, hvor alle landets Romeo'er og Julie'er kan undslippe familiernes bånd, for ingen i Karachi spørger, hvor du kommer fra, eller hvem din familie er. Folk spørger: Hvem er du? Folk er afhængige af hinanden og ser det enkelte individ i stedet for familien. Derfor kan man også sige, at Karachi er Pakistans kosmopol.”

Ivan Rod er journalist og redaktør på tidsskriftet Cultures.

Kamila Shamsie:
Brændte skygger
Forlaget Verve
466 sider

Pakistan, England. Roman. Pakistansk/engelske Kamila Shamsie kan med Brændte skygger meget vel gå hen og blive det næste store navn på den globale litteraturscene. Forfatteren, der nok er født i Pakistan, men i dag snarere er englænder, selv om hun også arbejder i USA, tegner med denne øjenåbner af en roman til at få et verdensgennembrud. Handlingen i Brændte skygger spænder fra atombombernes hærgen af Japan i 1945, over Indiens og Pakistans blodige kamp for selvstændighed og siden splittelse sidst i 1940'erne til Afghanistans dobbelte tragedie i 1982-83 og 2001-02. Brændte skygger er en stærkt vedkommende historie, der – med to kvinders venskab og et skæbnefællesskab mellem deres respektive familier som den røde tråd – kaster et nyt lys over gamle og nye konflikter og sætter centrale dele af Asiens historie de sidste 60 år i et nærværende perspektiv. Vidtfavnende i tid og rum viser romanen to sider af globaliseringen: Dels at der er menneskelige muligheder og forbindelser på tværs af kulturer, dels at verden er blevet til ét sted, hvor alle er medansvarlige – også for konflikter. Brændte skygger er en dybt fascinerende, gripende og medrivende roman.

Ivan Rod

CULTURED

music

foto snabb

luftarettil
garkjefkknust
tanuqbellidit

